

هـ[نا نه کایه ی] و ا نین[کی نیشتمانی بـ جین[سایدی گهلی کورد (ئه نفال) . . موحه ممه د گه[ا]ه یی*

له پر[سه کانی جین[سایدکردنی گهلی کورد له باشووری کوردستان دا،
(ئه نفال) له شوبات تا ئیلولی 1988دا، پر[سه یهک که
کاریگه ریه کانی تا ئه مر[له ئارادان و بـ دوا[ژکی دووریش له
هزر و بیری مر[قی کورد دا ده م[ن[ته وه، که به ت[ک[ای یی له ههشت
ق[ناغی ق[کردنی گهلی کورد له گهرمه س[ر بـ ز[زانه کانی بادینان
چ[کرایه وه و نزیکه ی (182000) ههزار کهس له هه موو چین و تو[ژه کانی
ک[مه ی کورده واری ئه و ناوچانه ی که و تنه بهر پر[سه کانی ئه نفال له
بیابانه کانی باشووری ع[راق دا زینده به چا[کران، ئه م
پر[سه (ئه نفال) دوا ی شه ی یه که می جیهانی ئه مه دووه مین جار بوو
کورد بکه و[ته بهر پر[سه یه کی دا پ[س[نهر له [اگواستن تا کوشتن
به تایبه تی له [ووی قه باره ی و[رانکاری و کوشتنی کورد، چونکه له
ماوه ی 1914-1918 له کوردستانی سه رده می عوسمانی دا نزیکه ی
(700000) ههزار کورد له لایه ن ده سه [اتدارانی ئیتحاد و ته ره قی له
ئیمپرات[رییه تی عوسمانی دا به [اگواستنی ز[ره ملا، به سه ربازکردنی
ز[ره ملا و جین[سایدکردن ق[کران، ئه مه دووه مین پر[سه ی ق[که ری کورد
بوو له سه ده ی بیسته مدا.

شایانی باسه؛ له م سا[لانه ی [ابردوودا له لایه ن چه ند تو[ژهر[کی
به توانا پر[سه کانی ئه نفال ل[ک[ک[ینه وه ی وردی له سه ر کراوه، یهک له
ل[ک[ک[ینه وه زانسته یه کان که له لایه ن (مام[ستا جه مال مه جید
فه ره ج) ئه نجام دراوه، به به [گه نامه ی فه رمی حکومه تی به عسی
[ووخواو (1968-2003) سه لماندوویه تی که پر[سه کانی ئه نفال ته نها
ههشت پر[سه نه بوونه، به [کو ن[پر[سه ی ق[که ر بوونه، که پر[سه ی
ن[یه م ناوچه ی س[گ[شه ی سنووری له ن[وان ئاب-ئیلولی 1988دا
گرت[ته وه، ب[یه و[ای ده ستخ[شیم بـ ئه م تو[ژهره، خ[شه ختانه له
به شی م[ژووی فاکه [تی ئاداب له زانک[ی س[ران، له [ژی 19ی
کانوونی یه که می 2022 سه مینار[کی سه ره [ی (ئ[نلاین) بـ ناوبراو
[کخرا و به ش[وه یه کی زانسته ی به [گه و ئه رگی م[ننه کانی بـ
ئاماده بووان خسته [وو، ئه مه سه ره [ای ئه وه ی که ن[پر[سه ی ئه نفال به

به‌گه نامهی مـژوویی سه‌لمـښـندراوه، به‌ام جـگه‌ی خـیه‌تی ئاوـښـکیش له پرـسه‌کانی جینـښـایدکردن له‌ماوه‌ی ۱۹۸۸-۱۹۹۱ بدرـته‌وه، به‌تایبه‌تی له‌کاتی گه‌انه‌وه‌ی حکومه‌تی به‌عسی ووخاو له‌کاتی ئاداری ۱۹۹۱ بـه‌شاره‌کانی کوردستان به‌تایبه‌تی هه‌ولـښـر، که‌رکوک، سلـمانی و ده‌ک، که‌خه‌کـکی زـری جینـښـایدکرد، که‌تا ئه‌مرځ چاره‌نووسی ئه‌م که‌سانه‌یه‌کلاینه‌کراوه‌ته‌وه و نه‌خراونه‌ته‌ چوارچـوه‌ی پرـسه‌کانی جینـښـاید کردنی کورد له‌کوردستان دا.

له ماوهی ئەم سی و پنج ساڵهی ١٩٥٠ دودا، که یادی پرسی سه کانی جینا ساید کردنی کورد (ئه نفال) کراوه ته وه، زیاتر له ١٠ وانیڤکی سزدار و بیره نانه وهی قوربانیان و به ١٠٠٠ پیدان به که سوکاری قوربانیان و پشکه شکردنی خزمه تگوزاری، ئەمه تا ئێره نواندنی بچوو کترین وه فا و خزمه تگوزارییه ب قوربانیه کانی پرسی سه کانی جینا ساید کردنی گه لی کورد (ئه نفال) له باشووری کوردستان دا، به نام ده بێت ئەم کاره ساته له شتنی فرم سکی خه ماوی ب هیوا بوون و بنیاتنا نه وهی ئاینده له هه موو ئاسته کاندا هه نگاو به او ١٠٠٠ ت. . به گرینگه له هه نگاوی یه که مدا یادی ئه نفال له م چوارچۆیه دا دهر به ئنر ١٠٠٠، چونکه پرسی سهی ئه نفال له بنه ١٠٠٠ تدا پرسی سهی ق کردنی گه لی کورد به شۆیه کی ١٠٠٠ کخراو، که ئاید ١٠٠٠ ژیا ی به عسی عروبی، دهو ١٠٠٠ ت و دامه زرا وه کانی به شدارییه کی کارای ئەم پرسی سهیه بوون، که بهرنامه یه کی تایبه تی جینا ساید کردنی گه لی کورد له باشووری کوردستان بوو.

لەم قۆناغە مۆژووێیەدا، پێویستە پرسیارێکی جێـئـساـیـدـکـردـنی گەـلی کورد (ئەنـفـال) لەو چوارچۆـهـیهـی مـرـئـیـی و سـۆـزـداریـیهـی دانیـراو، بەهاوتەریب پرسیارێکی نیشتمانی سەرانی سەر لە باشووری کوردستان دەستپێـکـات بـۆ لـۆـکـۆـئـیـنـهـوـهـکـردن، تـۆـمارـکـردن و بـۆـوـکـردنـهـوـهـی ژیاـنی قوربانییهکان بە زمانە زیندووێکانی جیهان، دروستکردنی مۆـزەـخـانـهـی دیجیتاـلی بە زمانە زیندووێکان لەشارەکانی کوردستان، ناچارکردنی کۆمپانیایەکی گەشتوگوزاری لە ناوێکی کوردستان لە ئێـمـهـری و بەرنامەکانیان دا بایستی ئێم پێـسـهـ بکەن و مەرجێـکـ بـۆـتـ لە مەرجەکانی مۆـتـپـێـدان و نوێـکـردنـهـوـهـی ساـئـانـهـیان، دروستکردنی دراما، فیلمی سینەمایی و فیدیۆی ئێنیمەیش لە سەر تۆـئـهـکانی کۆمەڵایەتی بـۆ هەموو ئاستەکانی تەمەن، نووسین و بـۆـوـکـردنـهـوـهـی چیرۆک و ئێـمـان بە زمانی کوردی و زمانە زیندووێکانی جیهان بـۆ هەموو ئاستەکانی تەمەن، کردنەوێ بەشی زانستی و ناوێـکـۆـئـیـنـهـوـهـی تایبەت لەسەر جەم سەنتەرەکانی تووژینەوێ زانستی لە زانکۆکانی کوردستان دا تایبەت بە (جێـئـساـیـد)، ئاگەیانـدنی یارمەتی داریی (فەند) بـۆ تووژەرانی لە لایەن وەزارەتی شەهیدان و ئەنـفـالکـراوان و وەزارەتی

خوښندنى باڼا و ټول ژينپوهى زانستى له كوردستان دا، نه نجامدانى
 كې نفرانسي هاوبه شى ساڼانې زانكې كان له ناوځې و دهره وهى وڼات ېې
 پرېسه كاني جينې سايدكردنى گهلى كورد... به نه نجامدانى و به جېهېنانى
 هم ېې اسپارده زانستى، هونه رى، نه ده بى و گه شتوگوزارى، ېې استه وځې و
 نا ېې استه وځې ده كه و ېې ته خزمه تى سياسيه ت و ديپلېماتيه تى كورد له
 ناوه نده كارېگه ره كاني جيهان دا، ده ېې ته وهست و سړه ي ناو ناخى
 ځې مان(وهك كورد) بگوږ زينه وه ېې ههست و ناخى نه واني ديكه(غه يري
 كورد له جيهان) دا، كه له نه نجامدا ده ېې ته چه ترېكى مړېي و
 ديپلېماتيه ېې كورد، كورد ده توانېت نه مه بكا ته پرېسه يهك له
 ناوه نده كارېگه ره كاني جيهان به ناو نيشانى(ديپلېماتيه تى
 جينې سايد).

ېې يه هيوادارم له نووسينى هم چه مك و زاراوه يه دا (ديپلېماتيه تى
 جينې سايد) سهر كه وتوو بووم و ېې جارى يه كه مينه له نووسينې كى وادا
 به كار يده هېنم، ېې يه نه مه ده ېې ته هېي له دايكبوونى ېې وانينې كى
 نيشتماني ېې پرېسه كاني جينې سايدكردنى گهلى كورد
 به تا يبه تى(نه نفال)، كه پا ېې شتيكراو ده ېې ته به لېك ېې زينه وه كاني
 ناوه نده كاني زانستى و بهر هه مه بهرز و با ېې كاني هونه رى و نه ده بى
 كوردى و جيهانى، چونكه ته نها قهره بوو كړدنه وهى مه عنه وى و ماددى ېې
 قوربانى نى نه نفال ېې يارى كې تا يى نيه، به ېې كو قهره بوو كړدنه وهى
 م ېې ژووي ېې گهلى كورد(دامه زاندى ده و ېې ته ك به ناوى كوردستان)،
 گه ېې اندنه وهى ئيعتبارى ئينسانى و يه كسانى وهك گهلانى ترى جيهان،
 پار ېې زگار ي كردن له مافه كاني گهلى كورد و دووباره نه بوونه وهى
 پرېسه كاني جينې سايدكردنى گهلى كورد له وانه(نه نفال) له جيهانى نو ېې
 دا، چاره سهرى بنه ېې ته و پېدانى گهره نتيه له سهر گېي زه وى ېې
 گه لېكى مه زن كه تا ئېستا ده و ېې ته كى سهر به ځېي نيه و پېشى ېې هوا
 نا بينر ېې ته...!

*مام ېېستا له به شى م ېې ژووى فاكه ېې تى ئاداب له زانكې سړان.